

مطالعه و بررسی تفاوت ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه از دیدگاه جامعه شناختی
(مطالعه موردی: شهر تهران در سال ۸۵)

دکتر حمید پور یوسفی^۲، مجید آقاپور فرکوش^۳

چکیده

خانواده و مدرسه هر دو در جامعه‌پذیری فرد دخالت دارند و در این جریان ارزشهایی را به نوجوان انتقال می‌دهند. حال اگر ناهماهنگی و تفاوتی در این ارزشها وجود داشته باشد؛ فرد از نظر عاطفی و تکوین شخصیت صدمه خورده و عواقب شوم آن به صورت مختلف مانند اضطراب؛ افسردگی؛ خشونت؛ عصبانیت؛ بی‌هویتی و بی‌اعتبار شدن ارزشها در نزد نوجوان رخ می‌دهد که موجب سردرگمی نوجوان می‌شود و ممکن است موجب بروز رفتارهایی شود که باعث بر هم خوردن نظم اجتماعی شود.

چارچوب نظری این تحقیق بر اساس تئوری کنش و نظام اجتماعی پارسونز است. در این تحقیق ناهماهنگی ارزشی خانه و مدرسه متغیر وابسته در نظر گرفته شده است که از ابعاد زیر سنجیده می‌شود: ارزشهای اجتماعی، ارزشهای فرهنگی، ارزشهای اقتصادی، ارزشهای روان‌شناختی و ارزشهای بهداشتی و تندرستی. همچنین تأثیر متغیرهای زیر را به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته‌ایم: پایگاه اقتصادی خانواده، پایگاه اجتماعی خانواده، میزان سنتی بودن خانواده، میزان گرایش خانواده به ارزشهای مذهبی و میزان گرایش خانواده به ارزشهای سیاسی. حجم نمونه ۲۱۸ نفر دانش‌آموز ۲۱۸ نفر معلم می‌باشد. روش تحقیق پیمایش و از تکنیک پرسش نامه و مصاحبه به وسیله سوالات محدود استفاده شده است ابتدا مقایسه‌ای روی میانگینهای هر ارزش در نزد خانه و مدرسه صورت گرفت که فرض برابری میانگینها در هیچکدام از این ارزشها تأیید نشد و این نشان‌دهنده آن است که میان همه ارزشهای خانه و مدرسه تفاوت وجود دارد. اهمیت همگی این ارزشها در نزد مدرسه بیشتر از خانه است بجز ارزش اقتصادی که خانواده‌ها برای آن اهمیت زیادتری قائلند. خانواده‌ها در سه طبقه پایین؛ متوسط و بالا دسته‌بندی شده‌اند اکثر پاسخگویان در طبق متوسط قرار دارند. تحصیلات والدین اکثراً دیپلم؛ شغل پدرها در رده کارمندان عادی دولت و کسبه و مادران اکثراً خانه‌دار می‌باشند. همچنین اکثراً منزل شخصی دارند. که هیچ تفاوتی از نظر هماهنگ بودن ارزشها میان این طبقات با ارزشهای مدرسه دیده نشده است و طبقه اجتماعی در این ناهماهنگی اثری ندارد.

واژگان کلیدی: ارزشهای اجتماعی، ارزشهای فرهنگی، ارزشهای اقتصادی، جامعه‌شناسی، مدرسه، خانواده

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۷/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۷/۱۰/۱۳

۱- مقاله حاضر بر گرفته از پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات به شماره ۱۲۹۰ مورخ ۸۵/۵/۲۴ تحت عنوان «مطالعه و بررسی تفاوت ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه از دیدگاه جامعه‌شناختی در بین دانش‌آموزان پسر دبیرستان‌های شهر تهران در تابستان سال ۸۵» تدوین و ارائه گردیده است.

۲- استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

۳- عضو هیأت علمی واحد ملکان (نویسنده مسئول)

مقدمه

در هر جامعه ای ارکان و بنیان اصلی نظام اجتماعی بر پنج عنصر همراه با مؤلفه های مربوطه استوار است و این ارکان، عناصر و مؤلفه ها عبارتند از:

۱- ارکان، عناصر و مؤلفه های جغرافیایی - اقلیمی

۲- ارکان، عناصر و مؤلفه های جمعیتی

۳- ارکان، عناصر و مؤلفه های معیشتی - اقتصادی

۴- ارکان، عناصر و مؤلفه های فرهنگی

۵- ارکان، عناصر و مؤلفه های، سیاسی (سیف الهی، ۱۳۸۱، ص ۵۷).

انقلاب: عبارتست از دگرگونی عمیق، جهشی و ساختاری اطلاق می شود (همان، ص ۳۷).

انقلاب حرکتی مردمی در جهت تغییر بنیادین و ناگهانی ارزشهای حاکم، ساختارهای سیاسی، رهبری و روشها و توأم با خشونت داخلی می باشد (محمدی، ص ۳۵۹).

در هر جامعه ای انقلابها و تحولات اساسی در نظام اجتماعی نشأت گرفته از شکافها و تضادها و کشمکشها و مسائل اجتماعی موجود در جامعه می باشد. و منجر به تحولاتی در جامعه می شود این شکافها و تضادها و کشمکشها و مسائل اجتماعی خود نشأت گرفته از ترکیب ناموزون همین و عناصر و مؤلفه های بنیادین نظام اجتماعی و رشد ناموزون و شکافهای موجود در درون آنها می باشد.

با دگرگونی ساختاری جامعه نهادهای جدیدی بوجود آمدند که برخی از آنها به طور کامل کارکردهای خانواده را به خود اختصاص دادند و بعضی دیگر شریک کارکردهای خانواده را به همین دلیل در دوران صنعتی دیگر خانواده در مرکز زندگی نبود. با این حال خانواده از تمام نقشهای تاریخی خود محروم نشده است. بعضی از حساسترین این نقشها از جمله تولید مثل و نخستین مراحل اجتماعی شدن کودکان، هنوز بر عهده خانواده هسته است خانواده هسته ای هنوز عامل عمده توسعه شخصیت القای ارزشهای بنیادین و همچنین سرچشمه اصلی عواطف بشری راهنمایها و تشویقهای لازم در زمینه یادگیری، انتخاب شغل و حرفه و بسیاری دیگر از آموختنیها است.

از جمله نهادهایی که قسمتی از کارکردهای خانواده را بعهدہ گرفته است. نهاد آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش دارای یک سری کارکردها و اهدافی است که در بیشتر جوامع مشترک می باشد. اما اهمیت آنها و ابزارهای کسب آنها برحسب جوامع و گروههای مختلف تنوع می پذیرند.

برخی از این کارکردها عبارتند از :

۱-جامعه پذیری ۲-انتقال فرهنگ ۳-نظارت اجتماعی ۴-انسجام اجتماعی ۵-نوآوری و تغییر ۶-توسعه شخصی ۷-سرمایه گذاری ۸-کارکرد پرورش سیاسی (Ballantine , 1989 , p 26)

حال با توجه به اینکه خانواده و آموزش و پرورش هر دو در جامعه پذیری فرد دخالت دارند و در این جریان ارزشهایی را به نوجوانان انتقال می دهند اگر ناهماهنگی و تفاوتهایی در این ارزشها وجود داشته باشد فرد از نظر عاطفی و تکوین شخصیت صدمه می خورد و عواقب شوم آن به صورت مختلف مانند اضطراب ، افسردگی ، خشونت ، عصبانیت، بی هویتی، بی اعتبارشدن ارزشها در نزد نوجوان رخ می دهد که موجب سردرگمی جوانان و نوجوانان می شود. به گفته کارشناسان مسایل تربیتی؛ کودکان و نوجوانان از آسیب پذیرترین گروههای جامعه هستند و این امر ضرورت مراقبت اصولی از سلامت رفتار و کردار آنان را دو چندان کرده است. چرا که کوچکترین غفلت در این زمینه به انحرافهای و کجرویهای کودکان و نوجوانان می انجامد و مشکلات عدیده فردی؛ خانوادگی و اجتماعی ایجاد می کند. لذا در مطالعه شخصیت و تحلیل رفتار نوجوانان باید به کنشها و واکنشهای آنها در ابعاد معنوی؛ عقلانی؛ اجتماعی؛ عاطفی؛ بدنی و جسمانی توجه کافی مبذول شود تا امر تربیت در زندگی آنها محقق شود. در جهان معاصر که ویژگی بارز آن؛ کمرنگ شدن ارزشهای معنوی و تشدید بحران هویت انسانی است؛ اهتمام به امور جوانان از اهم مسائل اجتماعی است و از آنجا که نوجوانان سرمایه اصلی و آینده سازان هر کشوری هستند لذا تدبیر و برنامه ریزی در امور مربوط به آنها از اولویت خاصی برخوردار است. همانطوری که کاملاً روشن است واکنشهای رفتاری افراد بطور بسیار مستقیم زیر نفوذ محیط انسانی و اجتماعی آنان است و در نحوه رفتار آنها با تمام خصوصیات انسانیشان مؤثر است به عبارت دیگر روابط نوجوانان با والدین؛ مربیان و اعضای دیگر خانواده همه به نحوی از انحاء در

چگونگی مقاصد؛ نگرشها و شکل گیری ارزشهای اجتماعی او مؤثرند و به طریقی در تکوین شخصیت او نقش سازنده‌ای را بعهدده دارند. از طرفی به نظر می‌رسد اتخاذ شیوه‌های تربیتی متفاوت و القاء ارزشهای متضاد در محیط خانواده و مدرسه باعث سردرگمی و اختلال در تکوین شخصیت نوجوان می‌گردد. بطوری که تعارض ارزشها موجب شکل گیری شخصیت دوگانه در فرد می‌شود و این دوگانگی‌ها به خصوص در نسل جوان؛ فشارهای عصبی را بدنبال خواهد داشت که بازتاب آن در روابط اجتماعی بسیار گویاست. آنچه برای نوجوانان حساس و ضروری است هماهنگی میان منابع ارزشی است که این هماهنگی هم از نظر عاطفی و هم از نظر آموزشی مطرح است. به عبارتی اگر فرد در دوران کودکی در محیطی سالم و بی‌تنش و یک‌جهته یا همسو به لحاظ منابع مختلف ارزشی؛ تربیت شده باشد در واقع هنگام بزرگسالی نیز تأثیر داده‌ها و اطلاعات گوناگون (پیامها و ارزشها) نمی‌توانند او را سردرگم و هیجان زده کنند بلکه این گوناگونی اطلاعات برای او تنوع و فرصتهای جدیدی را ایجاد کرده که باعث رشد و ارتقای او در مجموعه روابط اجتماعی‌اش می‌شود. یعنی هماهنگی ارزشها در سالهای نخستین زندگی کودک؛ تعدد و تنوع ارزشها در سالهای بعد به آماده ساختن جوانی برومند می‌انجامد که می‌تواند بین اندیشه‌ها جست و جو کرده و بهترین آنها را برگزیند (ساروخانی، ۱۳۷۳).

هدف تحقیق

-مطالعه و بررسی و شناخت ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه

-بررسی و شناخت تفاوت بین ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه

پیشینه تحقیق

در زمینه بررسی ارزشهای خانواده و مدرسه از دیدگاه جامعه شناختی مطالعاتی انجام گرفته که ذیلا به توضیح نتایج بعضی از آنها می‌پردازیم .

الف) "بازتاب پیامهای خانواده و مدرسه و تلویزیون در زندگی کودکان" که توسط مرتضی کتبی با همکاری باقر ساروخانی در سال ۱۳۵۴ در شهر تهران انجام پذیرفته است. هدف عمده این تحقیق مطالعه گرایشهای کودکان نسبت به فرهنگ محیط است و بیشتر بدنبال یافتن پاسخی به دو پرسش زیر است.

۱ - سهم هر یک از منابع سه گانه پیام یعنی خانواده ؛ مدرسه و وسایل ارتباط جمعی در حیات کودک چقدر است؟

۲ - در صورت هماهنگ بودن محتوای پیامها ؛ ادراک کودکان از این ناهماهنگی چگونه است؟

نتیجه تحقیق فوق بطور خلاصه عبارت است از آنکه کنترل خانواده بر اطفال خود به اشکال مختلف صورت می گیرد و شرایط اجتماعی خانواده کودک در وضع زندگی وی تأثیر کلی و عمیق دارد.

بدین ترتیب در این تحقیق به خوبی وجود تضادها و عدم هماهنگی ها را بین منابع مختلف پیام نشان می دهد و نیز آگاهی کودکان نسبت به عدم هماهنگی منابع پیام را نیز اثبات می کند (کتبی، ۱۳۵۵، ص ۷۱).

ب) گادئودین [۱] در دهه ۱۹۷۰ اعلام نمود که مدرسه نهادی است که مبلغ ارزشهای عالی انسانی است ؛ اما عملکرد روزانه اش به نفع ارزشهای فوق منجر می شود. گروتز [۲] در دهه ۱۹۸۰ در تحقیقات خود نشان داد که چگونه کودکان طبقه محروم در مقابل انتظارات و مقررات مدرسه سرگردان می مانند زیرا غالب ارزشهای مدرسه با ارزشهایی که آنان در خانواده خود آموخته اند تفاوت دارد (بازرگان، ۱۳۷۲، ص ۱۳۰).

به عقیده مارتین میر [۳] در بین متغیرهای شناختی که باعث می شوند شخص انگیزه پیشرفت را از خود نشان دهد ؛ ارزشها اهمیت زیادی دارند. به عبارت دیگر پیشرفت با ارزشهای فرد ارتباط دارد زیرا فرد کارهایی را انجام می دهد که برای آنها ارزش قائل است (Martin Mear, 1974, p29).

ج) " پیشرفت تحصیلی ؛ آرزوهای شغلی و ارزشهای اجتماعی در میان قشرهای دانش آموزان دوره متوسطه در شهر خرم آباد " که توسط حسین طلایی عبدی و به راهنمایی دکتر غلام عباس توسلی برای دریافت درجه فوق لیسانس در رشته علوم اجتماعی در سال ۱۳۶۶ صورت گرفته این تحقیق به مقایسه ارزشهای علمی ؛ قومی و اقتصادی در میان ۱۹۷ نفر دانش آموز خرم آبادی پرداخته است تحقیق شامل دو قسمت است (۱) در این قسمت به تحلیل مراتب ارزشها پرداخته (۲) به همنشینی قشر اجتماعی و ارزشهای اجتماعی اختصاص دارد که در آن ارزشهای اجتماعی در ارتباط با قشرهای اجتماعی تحلیل شده اند. نتیجه تحقیق فوق این بوده که بطور کلی ارزش علمی

بالاترین رتبه را داشته و ارزش قومی در مرتبه دوم و ارزش اقتصادی در مرتبه آخر قرار دارد تمایل قشرهای سه گانه بالا؛ متوسط و پایین اجتماع نیز نسبت به ارزشها تفاوتهایی را نشان داده است. (د) "سلسله ارزشهای نوجوانان دختر و پسر شهر تهران" که توسط دفتر مشاوره و تحقیق وزارت آموزش و پرورش انجام گرفته و گزارش آن در ماهنامه تربیت، سال نهم، شماره دهم، ویژه نامه تابستان ۷۳ / ص ۹۹ - ۱۰۲ به چاپ رسیده است. این تحقیق بیشتر تأکید بر تفاوت ارزشها بین دو جنس پسر و دختر دارد و با توجه به تقسیم ارزشها به شش طبقه توسط آلپورت؛ ورنون و سیندزی گرفته است. جامعه آماری در تحقیق فوق کلیه دانش آموزان پایه دوم و سوم در رشته علوم انسانی و تجربی شهر تهران بوده اند که از میان آنها ۲۲۵ نفر با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شده اند. طبق نتایج این تحقیق ارزشها با سلسله مراتب نیازها در ارتباطند؛ عبارت دیگر تفاوت در مراتب ارزشها با تفاوت سلسله مراتب نیازها تعیین می شوند گرچه عوامل اجتماعی نیز بعنوان شرط کافی برای تفاوتهای ارزشی مطرح می گردند.

ه) "مقایسه تحلیلی ارزشهای خانواده؛ مدرسه و گروه همالان از دیدگاه دانش آموزان پسر دبیرستانی شهر تهران" که توسط غلامرضا خوش فر با راهنمایی دکتر باقر ساروخانی در سال ۱۳۷۴ صورت گرفته است. در این تحقیق از نمونه گیری خوشه ای دو مرحله ای استفاده شده است تعداد ۳۱۸ نفر دانش آموز پسر در سه منطقه یک دو یازده و نوزده شاغل به تحصیل در پایه سوم متوسطه در سه رشته ریاضی؛ تجربی و انسانی انتخاب شده اند. نتیجه تحقیق به شرح ذیل است.

۱) مراتب اهمیت دادن به ارزشها به ترتیب از سوی خانواده؛ دانش آموز مدرسه و گروه همالان است. ۲) تفاوت و اختلاف میان ارزشهای خانواده و مدرسه وجود دارد. ۳) ارزشهای مادی نظیر درآمد و اعتبار؛ سواد؛ منزلت شغلی؛ رشته تحصیلی و ... با قشربندی اجتماعی رابطه مثبت دارند و ارزشهای مذهبی با قشربندی اجتماعی رابطه منفی دارند. ۴) سهم عوامل اجتماعی در شکل گیری و تغییرات ارزشهای دانش آموزان بیش از عوامل دیگر است.

و) "شناسایی و مقایسه ارزشهای اخلاقی از دید دانش آموزان دختر و پسر پایه سوم دبیرستان شهر تهران" که توسط طیه حمزه بیگی در سال ۱۳۷۴ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک صورت گرفته است. این تحقیق به منظور شناسایی ارزشهای اخلاقی مورد قبول دانش آموزان و

مقایسه این نوع ارزشها در میان دختران و پسران بوده است. بررسی در مناطق ۱ و ۵ و ۱۵ انجام شده و حجم نمونه ۳۸۴ نفر با سطح اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته است. نتایج بدست آمده این است که در بین دختران؛ ارزش اخلاقی صداقت بیشترین فراوانی و خیر خواهی کمترین فراوانی را داراست. پسران بیشترین علاقه را به ارزش اخلاقی مؤمن و نمازخوان و کمترین ارزش را به عزت نفس داده اند همچنین تفاوتی بین نگرشهای دختران و پسران نسبت به ارزشهای اخلاقی در شمال و مرکز به چشم نمی خورد.

(ز) " بررسی رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده با گرایشهای ارزشی نوجوانان " که توسط امیر ملکی در سال ۱۳۷۵ در دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی دکتر رحمت اله صدیق سروسنایی صورت گرفته است. این تحقیق روی دانش آموزان پسر سوم رشته ریاضی فیزیک و تجربی انجام شده است. این تحقیق بر اساس ترکیبی از تئوری مادی - فرامادی اینگلهارت و تئوری خرده فرهنگها البته با توجه به یک دسته ملاحظات روان شناختی؛ مکانی و زمانی کشورمان صورت گرفته است. هدف تحقیق بررسی رابطه پایگاه اجتماعی اقتصادی با گرایشهای ارزشی نوجوانان و بررسی اولویتهای ارزشی نوجوانان با توجه به تئوری مادی - فرامادی اینگلهارت است. نتایج تحقیق به شرح زیر است بین پایگاه اجتماعی اقتصادی خانواده با ارزشهای زیبا شناختی؛ اقتصادی رابطه مستقیم و با ارزشهای مذهبی رابطه معکوس وجود دارد. ارزشهای سیاسی نوجوانان برخاسته از پایگاه های اجتماعی اقتصادی متفاوت؛ مشابه است. اولویتهای ارزشی همه نوجوانان بیشتر مادی است.

(ح) " بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانش آموزان بر جهت گیری ارزشی آنها (دبیرستانهای شیراز) که توسط حسین دهستانی اسفند آبادی در سال ۱۳۷۹ به راهنمایی دکتر عبدالعلی لهسایی زاده در دانشگاه شیراز صورت گرفته است. این تحقیق از یک نمونه ۶۰۰ نفری دانش آموزان پایه سوم متوسطه شهر شیراز جمع آوری شده است. در این تحقیق از نظریات کوهن و اینگلهارت برای تبیین استفاده شده است. جهت گیری ارزشی به دو بعد جهت گیری ارزشی باز برای تغییر و جهت گیری ارزشی محافظه کارانه تقسیم شده است. نتایج نشان می دهد که بین شاخصهای پایگاه اقتصادی (درآمد خانوار، ناحیه محل سکونت؛ میزان استفاده از وسایل رفاهی؛ نوع مسکن و میزان استفاده از وسایل ارتباطی نوین) و جهت گیری ارزشی باز برای تغییر رابطه ای

مثبت و معنادار وجود دارد این در حالی است که بین شاخصهای پایگاه اقتصادی و جهت گیری ارزشی باز برا تغییر رابطه های مثبت و معناداری وجود دارد در حالیکه بین شاخصهای پایگاه اجتماعی و جهت گیری ارزشی محافظه کارانه رابطه ای منفی و معنادار وجود دارد.

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری این تحقیق بر اساس تئوری کنش و نظام اجتماعی پارسونز می باشد به این صورت که برای حفظ نظم اجتماعی لازم است هماهنگی بین خانه و مدرسه به عنوان دو عامل مهم جامعه پذیری؛ وجود داشته باشد. با توجه به نظام AGIL می توان گفت آموزش و پرورش و خانواده نقش اساسی را در حفظ و نگهداری الگوهای فرهنگی بعهدہ دارند که برای حفظ این الگوها و پایداری سیستم باید عمل اجتماعی کردن با موفقیت صورت گیرد که از دید پارسونز اجتماعی شدن شامل شیوه هایی است که هنجارها و ارزشهای یک نظام به کنشگران منتقل می شود. همچنین کنشگران از طریق پذیرش ارزشها و درونی نمودن آنها می توانند زمینه ساز مدل ساده ای از الگوهای پایدار رفتاری در مناسبات اجتماعی شوند که این عمل می تواند در کل جامعه که مشتمل بر سطوح بسیار متفاوتی است منتشر و تثبیت شود. این سطوح بسیار متفاوتی است منتشر و تثبیت شود. این سطوح می تواند از الگوی ساده ارتباط متقابل میان آحاد جامعه شروع شده تا سازمانهای بزرگتری مانند خانواده یا طبقات در مدرسه و دانشگاه و نهایتاً نظام اجتماع که سطوح بالاتر سازمان را در بر می گیرد؛ ادامه یابد و از طریق ارزشهای اساسی در جامعه نیز هنجارهایی که صورت تفصیلی این ارزشها در جامعه هستند؛ هر یک از سطوح؛ با سطوح بالاتر و پایین تر هماهنگ می شوند و در نهایت کل نظام؛ مشتمل بر اجزاء متمایزی خواهد بود که هر یک مکمل دیگری و به نحوی در عمل مستمر کل جامعه؛ سهمیم است و چون این اجزاء متفاوت رو به سوی ارزشهای واحدی دارند؛ بنابراین میان آنها ستیزه وجود ندارد و اصل سازگاری و وفاق اجتماعی حاکم می شود. از طرفی ملاحظه شده است که هر یک از خرده نظامهای دارای کارکرد خاصی هستند که هر کدام متناظر یک ارزش خاص می باشند و برای آنکه جامعه در حالت تعادل باشد لازم است همکاری و هماهنگی بین چهار خرده نظام و ارزشهای متناظر آنها برقرار باشد گر چه این امر در حالتی بحرانی و نسبت به اینکه جامعه در کدام فاز (سیاسی؛ اقتصادی؛) قرار گیرد فرق کرده و یکی از این ارزشها بصورت مهمتر جلوه گر می

شوند. بنابراین اساس کار بررسی ارزشهای خانواده و مدرسه از ابعاد اقتصادی؛ اجتماعی؛ فرهنگی و سیاسی است ولی با توجه به اینکه نهادی مانند مذهب نیز حافظ ارزشها و ترغیب کننده وفاداری افراد نسبت به آنهاست می توان ارزشها را از بعد اخلاقی دینی نیز در نظر گرفت همچنین با توجه به تغییراتی که در دنیا رخ داده و ارزشهایی چون روانشناختی؛ بهداشت فردی و اجتماعی و نیز امروزه مطرح شده اند می توان میزان هماهنگی ارزشها را از ابعاد روانشناختی و بهداشتی و نیز سنجید. در این تحقیق با توجه به تنوعی های گفته شده و تحقیقات قبلی انجام شده عواملی مانند پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده؛ گرایشهای مذهبی خانواده؛ گرایشهای سیاسی خانواده و میزان سنتی بودن خانواده را می توان در زمره عوامل مؤثر بر سمت گیری ارزشها دانست که میتوانند مؤثر بر میزان هماهنگی ارزشی خانه و مدرسه باشند و به کمک آنها میزان هماهنگی ارزشها را از ابعاد اجتماعی؛ اقتصادی؛ روانشناختی؛ فرهنگی و سلامتی و بهداشت سنجید.

فرضیه (۱): هر چقدر پیوند بین خانه و مدرسه بیشتر شود جذب ارزشها از طریق جامعه پذیری بهتر صورت می گیرد.

فرضیه (۲): چنین به نظر می رسد اگر ارزشهای اجتماعی بین خانه و مدرسه با یکدیگر هماهنگ باشند. احتمال اینکه دانش آموز درک درست تری از مفهوم ارزشهای اجتماعی داشته باشند.

فرضیه ۳: چون معلمین خود اکثراً از طبقه متوسط هستند بنابراین احتمال هماهنگی میان دانش آموزان متوسط با مدرسه بیشتر از دانش آموزان سایر طبقات است.

فرضیه ۴: به نظر می رسد هر چه بین گرایشهای سیاسی خانه و مدرسه تفاوت بیشتر شود تفاوت در ارزشهای فرهنگی و اجتماعی خانه و مدرسه بیشتر می شود.

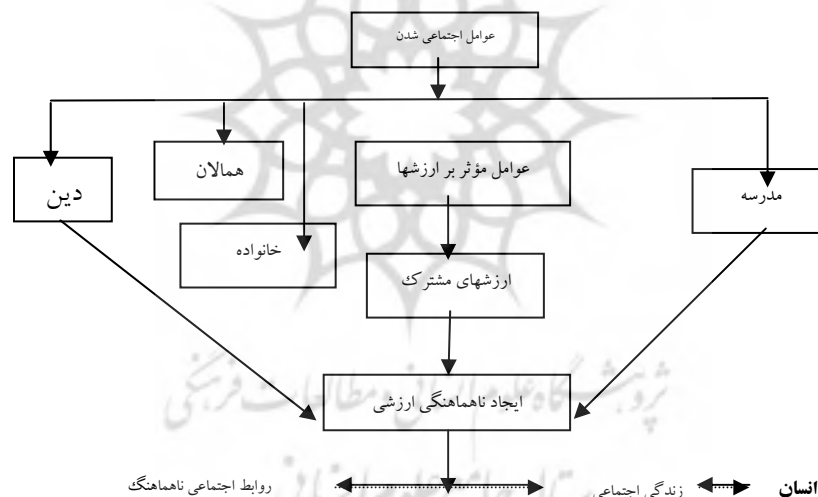
فرضیه ۵: این طور به نظر می رسد اگر بین ارزشهای اخلاقی دینی خانه و مدرسه هماهنگی وجود داشته باشد احتمال اینکه بین ارزشها دیگر خانه و مدرسه مانند ارزشهای اجتماعی - فرهنگی - اقتصادی هماهنگی وجود داشته باشد بیشتر است.

فرضیه ۶: چنین به نظر می رسد که هر چه خانواده ها سنتی تر باشند هماهنگی بین ارزشهای اجتماعی خانه و مدرسه بیشتر می شود.

دانشمندان سازه ها یا ویژگیهایی را که مورد مطالعه قرار می دهند با اندکی اغماض «متغیرها» می نامند (کرالنیجر، ۱۳۷۷، ص ۶۲). برای بررسی متغیرها محققین چندین نوع طبقه بندی را مطرح

می‌کنند. البته رایج‌ترین و مناسب‌ترین نوع طبقه‌بندی شامل متغیر وابسته و متغیر مستقل می‌باشد. سودمندترین راه طبقه‌بندی متغیرها، مستقل و وابسته نامیدن آنهاست متغیرهای مستقل علت مفروض متغیر وابسته یا تأثیر مفروض است. متغیر مستقل پیش‌آینه و متغیر وابسته پس‌آینه و پس‌آمد و یا نتیجه است. واژه‌های متغیر مستقل و متغیر وابسته از ریاضیات گرفته شده است X متغیر مستقل و Y متغیر وابسته است (همان، ص ۷۰). متغیر وابسته متغیری است که مورد پیش‌بینی است در حالیکه متغیر مستقل متغیری است که پیش‌بینی از روی آن صورت می‌گیرد (همان، ص ۷۱). مدل تحلیلی از مفاهیم و فرضیه‌هایی تشکیل شده است که با هم ارتباط تنگاتنگی دارند و مجموعاً چارچوب تحلیلی مسنجمی را تشکیل می‌دهند.

تدوین الگویی تحلیلی یا نظری طرح تحقیق

انسان به عنوان موجودی نیازمند و زیسمند و آموزنده بوده و جهت رفع نیازهای خود مجبور به زندگی به صورتهای اجتماعی می‌باشند از عوامل جامعه پذیری افراد و اجتماعی شدن آنان می‌توان به چهار عامل دین و خانواده - مدرسه و همالان اشاره نمود که اگر تأثیر گروه همالان و دین در نظر گرفته نشود و به دو عامل مدرسه و خانواده پردازیم که هر دوی این عوامل در اجتماعی شدن افراد و آموزش آن تأثیر اساسی دارند. در این میان مدرسه و خانواده ارزشهایی را به طور مشترک به کودکان آموزش می‌دهند که آن ارزشها عبارتند از ارزشهای (اقتصادی - فرهنگی -

اجتماعی - روانشناختی - بهداشتی و تندرستی) که عواملی چند بر سوگیری این ارزشها تأثیر می گذارند مانند پایگاه اجتماعی و اقتصادی و گرایشات مذهبی و سیاسی و میزان نسبی بودن است که تأثیر این عوامل در دو نهاد (خانواده و مدرسه) بطور متفاوت می باشد که آموزش این ارزشها با تأثیر پذیری از این عوامل موجب بروز و ایجاد ناهماهنگی ارزشها می گردد و تأثیر ارزشهای ناهماهنگ منجر به بروز اختلالات و ناهماهنگیهایی در عرصه روابط افراد می گردد و منجر به روابط اجتماعی ناهماهنگ و متضاد می گردد.

آزمودنی ها: آزمودنی های این تحقیق شامل کلیه دبیران دبیرستانها و پیش دانشگاهی های مناطق ۲۳ گانه تهران می باشد که از بین مناطق فوق (مناطق ۲-۴-۷-۱۱-۱۷) انتخاب و با توجه به اینکه بررسی ارزش در این تحقیق بین دو نهاد خانواده و مدرسه صورت گرفته است و این بررسی بصورت مقایسه ای انجام شده است انتخاب نمونه برای هر یک از پنج منطقه بطور تقریباً مساوی صورت گرفته است. از هر دو جامعه آماری معلمین و دانش آموزان ۲۱۸ نفر به عنوان جمعیت نمونه انتخاب کردیم .

روش تحقیق: در این تحقیق با توجه به ماهیت و موضوع و هدف تحقیق از روش تحقیق پیمایشی میدانی استفاده شده است و تکنیک جمع آوری اطلاعات و داده ها مصاحبه به وسیله سوالهای کنترل شده و از پیش تعیین شده پرسشنامه می باشد تا به وسیله آن بتوان اقلام آماری مورد نیاز را بدست آورد.

آزمونهای مورد استفاده: آزمونهای مورد استفاده در این پژوهش با توجه به نوع متغیرها از نوع تی تست دو گروه مستقل می باشد .

ابزارهای اندازه گیری: برای بررسی و مقایسه ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه از ابزار پرسشنامه [۴] استفاده شده است و پرسشنامه ای که به این منظور تهیه شده است. از پرسشنامه آلپورت و طیف لیکرت استفاده شده است.

از پرسشنامه ای که معروف به آلپورت [۵] است ارزشهای مذهبی - ارزشهای اجتماعی - ارزشهای اقتصادی - ارزشهای سیاسی را از طریق پرسشنامه مورد سنجش قرار می دهد. با توجه به اینکه پرسشنامه آلپورت کمتر با فرهنگ ما سازگاری داشته گویه های مذکور بومی داشته است تا در همان راستای ارزشهای مشترک تهیه شده پاسخگویان را مورد سنجش قرار دهد.

سوالات ۵ گزینه ای بوده و پاسخگویان براساس اولییتی که به هر یک از گزینه ها می دهند به ترتیب از ۴-۱ نمره می دهند که مجموعه نمرات در هر سوال ها نباید از ۱۰ بیشتر یا کمتر باشد.

جامعه آماری و حجم نمونه

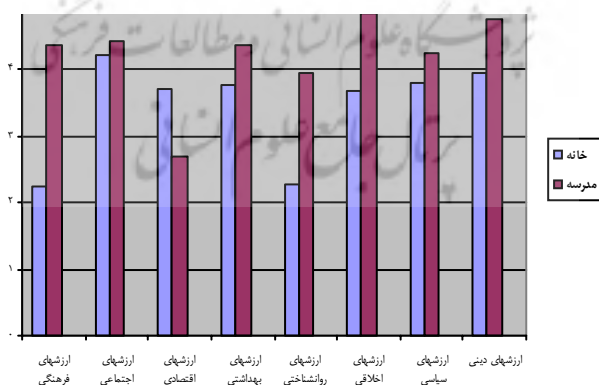
در این تحقیق با توجه به حجم کل جامعه آماری و روش تحقیق ابتدا به وسیله روش نمونه گیری خوشه ای استفاده شده و بعد از انتخاب ۵ منطقه (۲-۴-۷-۱۱-۱۷) از مناطق ۲۳ گانه آموزش و پرورش تهران انتخاب سپس از ۵ منطقه ناحیه های موجود در این مناطق از طریق روش نمونه گیری تصادفی ساده ۶ ناحیه را انتخاب کردیم و نیز از طریق نمونه گیری تصادفی از بین دبیرستان های پسرانه موجود در این نواحی ۵ مدرسه به عنوان نمونه انتخاب شده است و برای تعیین حجم نمونه از فرمول (Cochran) استفاده شده است که بر اساس آن حجم نمونه ها در هر دو جامعه آماری معلمین (نماینده مدرسه) و دانش آموزان (نماینده خانواده ها) به صورت مساوی ۲۱۸ نفر انتخاب گردیده است و پس از آن به صورت نمونه گیری خوشه ای مطابق در بین کلاسهای پایه اول - دوم - سوم - چهارم تقسیم بندی و انتخاب افراد لازم صورت گرفته است.

مقایسه ارزشهای خانه و مدرسه

برای مقایسه ارزشهای خانه و مدرسه از روش مقایسه میانگینها $T-TEST$ استفاده شده است. این مقایسه ها برای تمام ارزشهای مطرح شده؛ صورت گرفته است. این ارزشها عبارتند از ارزشهای اجتماعی؛ فرهنگی؛ اقتصادی؛ بهداشتی و تندرستی؛ روانشناختی؛ اخلاقی؛ سیاسی و دینی (چون در ارزشهای مربوط به سنت گرایی معلمین؛ آلفا پایین آمد این ارزشها در محاسبات لحاظ نشدند).

جدول و نمودار شماره ۱: مقایسه ارزشهای خانه و مدرسه

ارزشها	تعداد	میانگین	انحراف معیار
فرهنگی	خانواده	۲۱۳	۰/۷۱
	مدرسه	۲۱۸	۰/۵۵
اجتماعی	خانواده	۲۱۱	۰/۷۱
	مدرسه	۲۱۸	۰/۵۳
اقتصادی	خانواده	۲۱۸	۰/۸۲
	مدرسه	۲۱۸	۰/۷۸
بهداشتی	خانواده	۲۱۸	۱/۰۰
	مدرسه	۲۱۸	۰/۵۷
روانشناختی	خانواده	۲۱۶	۰/۸۴
	مدرسه	۲۱۸	۰/۶۶
اخلاقی	خانواده	۲۱۳	۰/۷۲
	مدرسه	۲۱۸	۰/۳۵
سیاسی	خانواده	۲۱۷	۰/۸۳
	مدرسه	۲۱۸	۰/۶۴
دینی	خانواده	۲۱۵	۰/۸۱
	مدرسه	۲۱۸	۰/۴۵

یافته‌های تحقیق

- با توجه به آزمونهای تی تست انجام گرفته نتیجه حاصل شد که ناهماهنگی ارزشی خانواده طبقه پائین و مدرسه بین تمام ارزشهای ارزشهای فرهنگی، ارزشهای اجتماعی، ارزشهای اقتصادی، ارزشهای بهداشتی و تندرستی، ارزشهای روانشناختی، ارزشهای اخلاقی، ارزشهای سیاسی، ارزشهای دینی، وجود دارند و بجز ارزش اقتصادی که در نزد خانواده‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است بقیه ارزشها در مدرسه از اهمیت بیشتری برخوردارند.
- از مقایسه میانگینهای ارزشهای مدرسه با خانواده طبقه متوسط می‌بینیم ناهماهنگی در تمام ارزشها وجود دارد و بجز ارزش اقتصادی که در نزد خانواده‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است بقیه ارزشها در نزد مدرسه از اهمیت بیشتری برخوردار است. اختلاف میانگینها به شرح زیر است:
- میانگین ارزشهای اجتماعی مدرسه ۰/۱۵۸۹ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است (که اختلاف کمی است)
- میانگین ارزشهای اقتصادی خانواده ۰/۹۸۱۹ بیشتر از میانگین ارزشهای مدرسه است. (که اختلاف نسبتاً زیادی است)
- میانگین ارزشهای بهداشتی مدرسه ۰/۵۶۵۸ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است.
- میانگین ارزشهای روانشناختی مدرسه ۱/۷۱۰۹ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است (که اختلاف زیادی است)

- میانگین ارزشهای اخلاقی مدرسه ۱/۲۷۳۷ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است (که اختلاف زیادی است)

- میانگین ارزشهای دینی مدرسه ۰/۷۱۷۵ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است

- میانگین ارزشهای سیاسی مدرسه ۰/۵۲۸۲ بیشتر از میانگین ارزشهای خانواده است.

- از مقایسه میانگینهای ارزشهای مدرسه با خانواده‌های طبقه بالا، بجز هماهنگی در ارزش فرهنگی می‌بینیم هیچگونه هماهنگی بین خانه و مدرسه وجود ندارد و بجز ارزش اقتصادی که در نزد خانواده‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است بقیه ارزشها در نزد مدرسه از اهمیت بیشتری برخوردار است. اختلاف میانگینها به شرح زیر است:

- میانگین ارزشهای اجتماعی مدرسه ۰/۲۱۴۷ بیشتر از میانگین ارزشهای خانه است (که اختلاف کمی است)

- میانگین ارزشهای اقتصادی مدرسه ۱/۱۱۹۶ کمتر از میانگین ارزش اقتصادی خانه است. (که اختلاف نسبتاً زیادی است)

- میانگین ارزشهای بهداشتی مدرسه ۰/۵۲۰۷ بیشتر از میانگین ارزش بهداشتی خانه است.

- میانگین ارزشهای روانشناختی مدرسه ۱/۶۵۶۴ بیشتر از میانگین ارزش روانشناختی خانه است (که اختلاف نسبتاً زیادی است)

- میانگین ارزشهای اخلاقی مدرسه ۱/۰۲۲۵ بیشتر از میانگین ارزش اخلاقی خانه است (که اختلاف نسبتاً زیادی است)

- میانگین ارزشهای دینی مدرسه ۰/۸۹۳۵ بیشتر از میانگین ارزش دینی خانه است.

- میانگین ارزشهای سیاسی مدرسه ۰/۳۸۰۲ بیشتر از میانگین ارزش سیاسی خانه است.

نتیجه گیری

با توجه مقایسه‌ای روی میانگینهای هر ارزش در نزد خانه و مدرسه صورت گرفت نشان می‌دهد که فرض برابری میانگینها در هیچکدام از این ارزشها تأیید نشد و این نشان‌دهنده آن است که میان همه ارزشهای خانه و مدرسه تفاوت وجود دارد. اهمیت همگی این ارزشها در نزد مدرسه بیشتر از خانه است بجز ارزش اقتصادی که خانواده‌ها برای آن اهمیت زیادتری قائلند. خانواده‌ها در سه طبقه پایین؛ متوسط و بالا دسته‌بندی شده‌اند اکثر پاسخگویان در طبق متوسط قرار دارند.

تحصیلات والدین اکثراً دیپلم؛ شغل پدرها در رده کارمندان عادی دولت و کسبه و مادران اکثراً خانه‌دار می‌باشند. همچنین اکثراً منزل شخصی دارند. که هیچ تفاوتی از نظر هماهنگی بودن ارزشها میان این طبقات با ارزشهای مدرسه دیده نشده است و طبقه اجتماعی در این ناهماهنگی اثری ندارد.

چارچوب نظری این تحقیق بر اساس تئوری کنش و نظام اجتماعی پارسونز است. با توجه به نظام AGIL می‌توان گفت آموزش و پرورش و خانواده‌ها نقش اساسی را در حفظ و نگهداری الگوهای فرهنگی بعهدہ دارند که برای حفظ این الگوها و پایداری سیستم باید عمل اجتماعی. کردن با موفقیت صورت گیرد که از دید پارسونز اجتماعی شدن شامل شیوه‌هایی است که هنجارها و ارزشهای یک نظام را به کنشگران منتقل می‌کند و کنشگران از طریق پذیرش و درونی کردن آنها می‌توانند زمینه‌ساز مدل ساده‌ای از الگوهای رفتاری در مناسبات اجتماعی شوند.

خانواده و مدرسه هر دو جامعه‌پذیری فرد دخالت دارد و در این جریان ارزشهایی را به نوجوان انتقال می‌دهند. حال اگر ناهماهنگی و تفاوتی در این ارزشها وجود داشته باشد؛ فرد از نظر عاطفی و تکوین شخصیت صدمه خورده و عواقب شوم آن به صورت مختلف مانند اضطراب؛ افسردگی؛ خشونت؛ عصبانیت؛ بی‌هویتی و بی‌اعتبار شدن ارزشها در نزد نوجوان رخ می‌دهد که موجب سردرگمی نوجوان می‌شود و ممکن است موجب بروز رفتارهایی شود که باعث برهم خوردن نظم اجتماعی شود.

پی نوشت ها

1-Gaudin	4- Questionnaires
2- Grootares	5-allport
3- Martin mear	

فهرست منابع و مآخذ

- آرون، ریمون (۱۳۶۶). **مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی**. ترجمه باقر پرهام. تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی،
- بازرگان، زهرا (۱۳۷۲). "وقتی که دانش‌آموزان نظام آموزش را مورد سؤال قرار می‌دهند". **پیوند**. شماره ۱۶۷-۱۶۸، تابستان ۱۳۷۲.

ساروخانی، باقر (۱۳۷۳). **جامعه‌شناسی ارتباطات**. تهران: انتشارات اطلاعات،

مطالعه و بررسی تفاوت ارزشهای مشترک خانواده و مدرسه۱۲۳

- سیف‌اللهی، سیف‌الله (۱۳۸۱). *جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی*، تهران: مؤسسه انتشارات جامعه‌پژوهان سینا، شارودی، ته‌مین (۱۳۸۲). *رویارویی ارزشها: از تحویل جمعیتی تا بحران آسیب‌زا*. تهران: نقش پیمان، قنادان، منصور (۱۳۷۶). *جامعه‌شناسی مفاهیم کلیدی*. تهران: انتشارات آوای نور، کتبی، مرتضی (۱۳۵۵). "بازتاب پیامهای خانواده؛ مدرسه و تلویزیون در زندگی کودکان". *نامه علوم اجتماعی*، دوره ۲، شماره ۱، بهار ۱۳۵۵.
- کرلینجر، فرد. ان (۱۳۷۷). *مبانی پژوهش در علوم رفتاری ۱ و ۲*. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی‌زند. تهران: انتشارات آوای نور، کوئن، بروس (۱۳۷۸). *مبانی جامعه‌شناسی*. ترجمه غلامعباس توسلی. تهران: انتشارات سمت، محمدی، منوچهر (۱۳۸۲). *انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلابهای فرانسه و روسیه*. تهران: دفتر نشر معارف، میرزا بیگی، علی (۱۳۸۰). *برنامه ریزی درسی و طرح درس*. تهران: انتشارات یسطرون، وثوقی، منصور؛ نیک خلق، علی اکبر (۱۳۷۹). *مبانی جامعه‌شناسی*. تهران: انتشارات بهینه، نیک گهر، عبدالحسین (۱۳۶۹). *مبانی جامعه‌شناسی*. تهران: نشر رایزن،

Ballantine, Jeanne (1989). *The sociology education*. New Jersey: Feather, N.T (1975). *Values in Education & Society*. New York: Free press, Maehr, Martin L (1974). *Sociocultural Oring Achievement*. California: Wads Worth publishing Company, sills, David L (1968). *International Encyclopedia sciences Vol 16*. Macmillan company & the Fress,

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی